

Almanya'da Halk Kütüphanesi Hizmetlerine Türk Göçmenleri Açısından Genel Bir Bakış

A General Overview to Public Library Services in Germany from the Point of Turkish Immigrants

Gülcan Palo*

Öz

Almanya'da yaşayan Türk nüfus Almanya'nın sosyal, politik ve ekonomik anlamda gelişimini etkilemektedir. Buna bağlı olarak kütüphane hizmetlerinde de farklı uygulamalar bulunmaktadır. Araştırmada Almanya'da bulunan beş halk kütüphanesindeki hizmetlerden örnekler verilmiştir. Çalışmanın amacı Almanya'da beş halk kütüphanesini değerlendirerek orada yaşayan Türk göçmenlerinin kültürel gelişimine katkısı olduğu düşünülen halk kütüphanesi hizmetlerini genel olarak ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırma kapsamındaki kütüphaneler ve hizmetleri gözlem ve görüşme yöntemi ile elde edilen verilerle anlatılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Göçmenler; kütüphane hizmetleri; Almanya; halk kütüphaneleri.

Abstract

Turkish population in Germany effects social, political and economic development of Germany. Therefore different library services exist in German librarianship. In this study it is given the examples of services in five public libraries in Germany. Aim of the study is to present general consideration of library services from five public libraries in Germany which are important in the sense of cultural improvement of Turkish immigrants. In this context these libraries and their services is represent with the information obtained by observations and interview methods.

Keywords: Immigrants; library services; Germany; public libraries.

Giriş

Göç ve göçmenlik yüzyıllardır insanlık tarihinde var olan bir olgudur. Günümüzde de birçok disiplinin çalışma sahası olmakta ve her geçen gün yeni alanlar ile ilişkili olarak incelenmeye devam edilmektedir. Avrupa'da yaşayan Türkler konusunda önemli bir yeri olan ve işçi göçünün en belirgin örnekleri arasında yer alan Türkiye'den Almanya'ya göç; ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri ile son dönemin göç tarihi araştırmalarında çok önemli bir konuma sahiptir. Yarım asrı geçen bu sürekli göç hem Alman hem de Türk kültürünü oldukça etkilemiştir (Mortan ve Sarfati, 2011, s. 249). Uyum ve uyumsuzluk bir arada düşünüldüğünde her iki ülke açısından değişen kültür öğeleri bazen çatışma, bazen değişim ve bazen de toplumsal uzlaşma gibi sosyolojik açıdan önemli gelişmelere; başka bir bakış açısı ile de sosyolojik ve kültürel araştırmalara kaynaklık etmiştir.

* Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, e-posta: germanalog44@gmail.com

Araştırmada göç ve göçmenlik ile ilgili gelişmelerden yola çıkılarak Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin kültürel gelişiminde Almanya halk kütüphanelerinin rolü ele alınmıştır. Çalışma, Atatürk Üniversitesi’nin lisansüstü eğitime destek amaçlı sağladığı bir Bilimsel Araştırma Projesi desteği kapsamında Almanya’nın çeşitli şehirlerindeki halk kütüphanelerinde yapılan araştırmalara, incelemelere, görüşmelere ve gözlemlere dayalı olarak hazırlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı halk kütüphaneleri belirlenirken, Türk göçmenlerine yönelik kütüphane hizmeti veren ve dermesinin içerisinde 1000’den fazla Türkçe kaynak bulunduran kütüphaneler olması temel sınırlama ölçütü olarak alınmıştır. Araştırma kapsamına giren şehirler genellikle göçmen nüfusun yoğun olduğu şehirlerdir. Bunlar eyalet ve başkent Berlin 501.014 göçmen (%14,56)¹; eyalet şehir Hamburg 261.348 göçmen (%14,94); eyalet başkenti olan Nürnberg 56.176 göçmen (%2,63); 2.074.230 göçmene (%11,79) sahip Kuzey Ren-Vestfalya Eyaletinden iki büyük şehir olan Duisburg ve Köln olarak belirlenmiştir (Statistisches Bundesamt, 2014).

Halk Kütüphanesi (Öffentliche Bibliothek) Almanya’da sayısı en fazla olan kütüphane türüdür. Bütçe sağlayıcıları farklı olan yaklaşık 11.300 kayıtlı halk kütüphanesi (buna şube kütüphaneler de dâhil) vardır. Bu sayı ile birlikte işlevsellik ve konum itibarıyla farklı yerlerde olan, gezici kütüphane, müzik, hastane, okul, görme engelliler, cezaevi, sanat kütüphaneleri ve şubeleri dâhil olmak üzere; kamu veya özel bütçe kaynaklı eyalet veya yerel yönetimlerde olsun, yaklaşık 17.000 halk kütüphanesi binası bulunmaktadır (Seefeld ve Syre, 2007, s. 47).

Almanya’da halk kütüphaneleri bilgi alma ve genel kültür edinme dışında; mesleki eğitim, gelişim ve ilerleme, boş zamanları yararlı bir şekilde değerlendirme ve özellikle ağırlıklı olarak okumayı teşvik konusunda hizmet veren kuruluşlardır (Seefeld ve Syre, 2007, s. 48). Büyük şehirlerdeki halk kütüphanesi sistemi genelde bir merkez kütüphane ile semtlerdeki şube kütüphaneleri biçimindedir. Bu genel sisteme ek olarak çocuk ve gençlik kütüphanesi, şube olarak değerlendirilen okul kütüphanesi, müzik kütüphanesi, sanat kütüphanesi, gezici kütüphane, az da olsa bazı yerlerde hastane ve cezaevi kütüphaneleri gibi özel ve mekânları farklı ancak sisteme dâhil olan kütüphaneler yer alır (Seefeld ve Syre, 2007, s. 49).

Araştırma kapsamında ziyaret edilen halk kütüphaneleri, yerel yönetimlere bağlı şehir kütüphaneleridir (Stadtbibliothek). Şubeleri ile birlikte Almanya’da bu kütüphanelerin sayısı yaklaşık 7000’dir. Fahri ve tali görevle yönetilen bazen şehir kitaplığı (Bücher Halle), bazen belediye kitaplığı ama genelde şehir kütüphanesi olarak adlandırılan yerel yönetimlere bağlı kütüphaneler, halktan her kesimin temel kitap ve diğer bilgi kaynağı ihtiyacını karşılamaktadır. Birçok eyalette bu kütüphanelerin bütçeleri doğrudan belediye tarafından sağlanmaktadır (Seefeld ve Syre, 2007, s. 47).

Amerika-Gedenkbibliothek Berlin (Amerika Düşünce Kütüphanesi)

Başkent olmasından dolayı 1960’tan beri göçmen akımına uğrayan Berlin, araştırma kapsamında yapılan inceleme, görüşme ve gözlemler için önemli laboratuvarlardan biri olmuştur. Berlin’in “Küçük İstanbul” olarak adlandırılan büyük semti Kreuzberg’te yer alan Amerika Düşünce

¹ Oranlar Alman İstatistik Kurumundan alınan her eyaletin toplam nüfusu içindeki göçmen nüfus miktarını göstermektedir.

Kütüphanesi (Amerika Gedenkbibliothek-AGB) 4 milyona yakın kaynak içeren bir dermeye sahiptir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş Almanya'nın ilk açık raf sistemi ile hizmet veren halk kütüphanesidir. Verbund Öffentliche Bibliotheken Berlins² bünyesinde 12 tane ilçe kütüphanesi sisteminin bir parçasıdır. Dolayısıyla kullanıcı tek üyelik kartıyla bütün kütüphaneleri kullanabilmektedir. Çeşitli ulaşım araçlarının uğrak noktası olması ve merkezi bir yerde faaliyetini sürdürmesinden dolayı kütüphaneye ulaşım oldukça kolaydır. Yetişkinler için yıllık üyelik ücreti 10 Euro olarak belirlenmişken, öğrenciler, çocuklar ve sosyal hizmetlerden yararlananlar için ücretsizdir. Üniversite öğrencileri için yıllık üyelik 5 Euro'dur. Kütüphanede Türkçe bilen bir kütüphaneci çalışmaktadır. Kuruluş amacı göçmenlere anadilde hizmet vermektir. Türk dilinde 9239, Kürt dilinde ise 480 adet bilgi kaynağına sahiptir. Kütüphanede üyeler için sınırsız kullanımlı kablosuz internet bağlantısı bulunmaktadır³. Ayrıca kütüphanede internet için kullanılmak üzere 15-20 bilgisayardan oluşan ayrı bir bölüm vardır. Aynı zamanda bir derleme kapsamında olan kütüphane iki bina ve 10 farklı bölümden oluşmaktadır. Bunlar:

1. Müzik
2. Çocuk Bölümü/ Fotokopi Hizmeti
3. Sanat/Sahne/Medya
4. Bilgi Hizmetleri
5. Sosyal ve Beşeri Bilimler
6. Edebiyat/ Dil/ Ülkeler
7. Genel Konular
8. Doğa Bilimleri/ Tıp/Matematik/Enformatik
9. Ziraat/ Spor/ Çevre Mühendisliği
10. Hukuk/ Ekonomi.

İçerdiği dermenin kapsam ve niceliksel genişliğine bakıldığında, bir halk kütüphanesinden çok araştırma kütüphanesi olarak değerlendirilebilecek kütüphaneye günlük basılı Türkçe gazeteler de gelmektedir. Bu uygulama sayesinde birçok Türk göçmenin uğrak yeri olmayı başarmıştır. Kütüphane şubelerinin tanıtımı ve üyelik koşullarıyla ilgili bilgi veren broşürler Türkçe olarak da hazırlanmıştır. Dolayısıyla AGB'nin Türkiye kökenli çok sayıda kullanıcıya bulunmaktadır. Türkiye göçmenleri için önem arz eden bir kütüphanedir.

Bücherhallen Hamburg (Hamburg Şehir Kütüphanesi)

Halk kütüphanesi türünde oldukça büyük bir kütüphanedir. Şehrin merkezinde, şehir içi ve dışı ulaşım noktalarının kesiştiği bir noktada bulunmaktadır. Ayrıca bütün sokak başlarına yerleştirilmiş olan tabelalar ve işaret levhalarının, kütüphaneye gitmek isteyenlere yol gösterici olması yanında teşvik edici bir yönü de bulunmaktadır. Bu sayede kütüphaneye fiziksel anlamda ulaşmak oldukça kolaydır. Yerel yönetime bağlı olan kütüphanenin bütçesi de belediye tarafından sağlanmaktadır. Belediyeye ait büyük bir binada hizmet veren kütüphane için üç

² Berlin'de bütün eyalet kütüphanelerinin bağlı olduğu bir komisyon niteliğindedir. Elektronik işlemler genelde bu oluşumun web sitesi üzerinden gerçekleştirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.voebb.de>

³ Bilgiler kütüphanede çalışan Türk kütüphaneci Tark Seden ile 10 Aralık 2013 tarihinde yapılan görüşmeden elde edilmiştir.

kat ayrılmıştır. Birinci kat çocuk kütüphanesi ve CD/DVD, sesli kitap, oyun konsolları gibi kaynakların bulunduğu bölümlerden oluşmaktadır. Yine bu katta öğrencilerin ders çalışması için hazırlanmış bir bölüm ve bir kafeterya bulunmaktadır. İkinci kat doğa bilimleri ile sosyal ve beşeri bilimlere ayrılmıştır. Üçüncü katta yabancı diller bölümü bulunmaktadır. Dil bilimi bölümündeki rafların üzerine konu başlığı yerine yazar isimleri yazılmıştır. Yer numarası da bu isimlere göre alfabetik verilmiştir. Bu şekilde dil biliminde yazardan yola çıkarak gözle tarama yapılmaktadır. Bu raflarda Nobel Ödülü sahibi yazarımız Orhan Pamuk'u görmek mümkündür. Koleksiyon için kütüphaneye özel bir sınıflama sistemi kullanılmıştır. İnternet bağlantısı için kullanılan bilgisayarların olduğu kısım da üçüncü kattadır. Yaklaşık 50 adet bilgisayarın bulunduğu bu bölümde internet ücretli olmakla birlikte fiyatı piyasaya göre daha uygundur. Bu kısımda ayrıca kullanıcıların gereksinimlerini karşılamaya yönelik tarayıcılar ve yazıcılar da bulunmaktadır. Kütüphane iç tasarımı profesyonel olarak ele alınmış olup kullanıcının rahatı ve konforu ön planda tutulmuştur. Okuma masaları cam kenarlarına yerleştirilmiş ve aydınlatma için bireysel masa lambaları kullanılmıştır. Grup çalışmaları için ses geçirmeme özelliğine sahip camlı bölmeler bulunmaktadır.

Hamburg Şehir Kütüphanesi⁴, (Bücherhalle Hamburg), dermeye ilişkin teknik hizmetlerin merkezi kütüphaneden yürütüldüğü 34 şube kütüphanenin dâhil olduğu bütünleşik bir sistemdir. Türkiye'deki karşılığı ilçe halk kütüphaneleri ve buna bağlı belde kütüphaneleri olarak düşünülebilir. Bu şube kütüphaneler, genel hizmetlerde merkezi kütüphaneye aynı yönetmeliğe sahiptir. Ancak derme geliştirme, danışmanlık hizmetleri, diğer bilgi hizmetleri bakımından bağımsız hareket etmektedirler. Örneğin bu şube kütüphanelerinden Wilhelmsburg Kütüphanesi, Türk göçmenlerin yaşadığı bir semtte bulunmaktadır. Dolayısıyla dermesi Türkçe ve Kürtçe ağırlıklı kaynaklardan oluşmaktadır. Ayrıca göçmenlerin kütüphane kullanma alışkanlıklarını arttırmaya yönelik çeşitli etkinlik ve uygulamalar da, diğer şube kütüphanelerden farklı olarak ön plana çıkan hizmetlerdendir. Çocuklar için resimli kitap sineması⁵ ve ders ödevlerine yardım, okuma güçlüğü çeken çocuklar için okuma alıştırmaları, okul öncesi çocuklar için pedagojik yardım desteği bu kütüphanede verilen hizmetlerin başında gelmektedir (Bücherhalle Wilhelmsburg, 2012). Kütüphane aynı zamanda Hamburg'da çok kültürlü kütüphane çalışmalarının yürütüldüğü pilot bir kütüphanedir.

Açık raf sistemi ile hizmet veren kütüphanede birçok dilde günlük basılı gazete bulunmaktadır. Kaynak türü bakımından oldukça zengin bir kütüphanedir. Nicelik ve kapsam itibarıyla oldukça geniş dermeye sahip kütüphanede basılı kaynakların yanı sıra güncel sinema filmleri, çocuklar için oyun ve müzikli masal CD'leri gibi görsel-işitsel materyaller de bulunmaktadır. 2012 yılı Ocak ayı sayımına göre toplam 508.023 adet materyalin bulunduğu kütüphanede, materyalin 3.248 tanesi Türkçedir. Ayrıca 48 tanesi Türkçe başlıklı olmak üzere

⁴ Almancası Stadtbibliothek Hamburg. Türkçeye belediye kütüphanesi olarak çevrilir ancak kütüphane türü olarak halk kütüphanesi kategorisine girer.

⁵ Çocuklar için yapılan kitap okuma zamanlarında, kitapların hikâyesini anlatan mikro film ortamındaki fotoğrafların okumayla eş zamanlı olarak perdeye yansıtılması söz konusudur.

toplam süreli yayın sayısı 18.458’dir. Abone olunan Türkçe günlük gazete sadece bir tanedir. E-gazete veri tabanından diğer dünya gazetelerine erişim mümkündür. Bu veri tabanına ulaşmanın kolay olabilmesi için büyük ekranlı bir bilgisayar giriş katında hizmete sunulmuştur. Kullanıcılar gazetelerin ismini yazarak buradan gazetenin elektronik halini okuyabilmektedir.

Her katta en az iki danışma kütüphanecisi çalışmaktadır. Türkçe bilen kütüphaneci bulunmamakla birlikte, yabancı dilde derme sağlama dil danışmanları ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilmektedir. Ödünç verme otomatik sistem üzerinden bireysel olarak kullanıcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Çocuk kütüphanelerine ayrıca önem verilmektedir. Çocuk bölümünde bütün materyaller yaşa göre ayrılmıştır. 3 yaşından itibaren çocukların kütüphane alışkanlığı kazanması için ‘Lesestart’ (okumaya başlama) adında bir kampanya düzenlenmektedir. Kampanya Kültür Bakanlığı tarafından desteklenen ve ebeveynlere çeşitli kanallardan ulaşıp çocuklarını üç yaşını doldurduktan sonra kütüphaneye getirmeleri hususunda bilgilendirmeyi ve teşvik etmeyi amaçlayan ülke genelinde bir kampanyadır. Ülkedeki bütün halk kütüphanelerinin kampanyaya katılması ve ebeveynler için kütüphaneleri cazip yerler haline getirmesi gerekliliği zorunlu bir uygulama olmasa da yöneticilere bu konuda her türlü maddi destek sağlanmaktadır.

Hamburg’da, Harburg semt kütüphanesinde 100’den fazla Türkçe eser bulunmaktadır. Üyelik esaslı ile hizmet veren kütüphanede 18 yaş üstü yetişkinler için yıllık üyelik ücreti 1 Euro olarak belirlenmiştir. Çocuklar ve gençler için üyelik ücretsizdir. Kişiler üye kartları ile diğer şube kütüphanelerinden yararlanabilmekte ve ödünç alabilmektedir.

Hamburg Merkezi Halk Kütüphanesinde (Hamburg Zentral Bibliothek) göçmenlerin Almanca öğrenebilmeleri için “Dialog in Deutsch”⁶ projesi yürütülmektedir. Bu proje ile Almanya’da yaşayan ancak Almanca bilmeyen göçmenler, günün belli bir saatinde kütüphanede bu iş için ayrılmış bir odada buluşmaktadır. Projede görevli ve Alman diline hâkim kişilerin öncülüğünde ücretsiz Almanca dersleri verilmektedir. Yabancı dil becerisinin geliştirilmesi yanında karşılıklı kültür alışverişinde bulunmak, kütüphaneyi sevdirmek, topluma yabancılaşmayı ve toplumsal izolasyonu engellemek projenin diğer amaçları arasındadır.

Stadtbibliothek Köln (Köln Belediye Kütüphanesi)

Köln, Türk göçmenlerin oldukça büyük bir çoğunluğunun Alman toplumuna ve kültürüne uyum sağlamış olduğu bir diğer büyük şehirdir. Köln Belediyesi’ne bağlı Köln Şehir Kütüphanesi, merkez kütüphane ile birlikte 13 şubesi olan göçmenlerin yoğun kullandığı bir kütüphanedir. Kütüphanenin merkez binası konum olarak şehrin ulaşım noktalarına yakın bir yer olan Neumarkt’ta bulunmaktadır. Bu nedenle Köln’e ister havayolundan gelmiş olun ister demiryolundan, kütüphanenin olduğu semte uğramadan gidilecek yere ulaşamamaktadır. Bu da kütüphane erişimi ve yabancıları kütüphaneye çekme açısından son derece önemlidir.

Merkez kütüphane beş katlıdır. Her kat için engelli girişi ayrıca bulunmaktadır. Zemin katta ödünç alma otomatik gişeleri, danışma masası, yeni gelenler vitrini, okuma salonu

⁶ Türkçe anlamı: Almanca için diyalog.

kablosuz internet alanı ve rezervasyon kitap rafı bölümleri yer almaktadır. Bu kattan bir alt katta çocuk bölümü yer almaktadır. Çocuk bölümünde belli bir süre ile kullanıma sunulan bir oyun konsolu sistemi kurulmuştur. Çocuklarına başarılarından dolayı ödül vermek isteyen veliler bu hizmetten yararlanmaktadır. Ancak kullanım veli eşliğinde gerçekleşmektedir. Bu bölümde çocukların konforu düşünülerek zemin halı ile kaplanmıştır. Çocuklara kitap okuma etkinliklerinin gerçekleştirilmesi için bir performans sahnesi bulunmaktadır. Birinci kat çoğunluğu elektronik olan birincil danışma kaynakları ve boş zaman için güncel film, oyun müzik CD'leri ve DVD'lerinden oluşan bir bölümdür. İkinci katta hukuk, siyaset bilim, ekonomi konularında kaynaklar hizmete sunulmaktadır. Üçüncü katta edebiyat, dilbilim, din, çok kültürlülük, çok dillilik konuları yer almaktadır. Bu katta aynı zamanda Heinrich Böll arşivi ve yazarın özel eşyalarının sergilendiği bir bölüm bulunmaktadır. Fen bilimleri ve sosyal bilimler alanında yardımcı kaynakların bulunduğu dördüncü kat, daha çok ortaokul ve lise öğrencilerinin ödevlerinde yardım almak için kullandıkları bölümdür. İnternet erişim bilgisayarları da bu katta bulunmaktadır. Bunun yanında bu katta halkı son teknolojilerle buluşturmak adına 3D baskı makinası yer almakta ve bazı zamanlar makinenin kullanımına ve çalışma prensibine yönelik kısa süreli sunumlar yapılmaktadır. Beşinci kat ise teknik hizmetlerin gerçekleştirildiği ve idari personelin yer aldığı bölümdür.

Kütüphanenin zemin katı dışında her katında en az iki danışman kütüphaneci bulunmaktadır. Zemin katta gelen kullanıcıya yardımcı olabilecek farklı görevleri olan ikiden fazla personel çalışmaktadır. Bu katta Ekim 2013 döneminde e-kitap kullanma eğitimi verilmiştir. Kütüphanenin halkı teknoloji konusunda bilgilendirme hizmetleri çalıştaylar halinde devam etmektedir.

Köln Belediye Kütüphanesi'nin 13 şubesi arasında göçmenlere yönelik kütüphane hizmeti veren özel şube kütüphaneleri bulunmaktadır. Türk göçmenlerinin en çok kullandığı şube kütüphaneleri Kalk Kütüphanesi ve Mülheim Kütüphanesi'dir. Bu kütüphaneler Türk göçmenlerine yönelik derme geliştirdikleri gibi etkinliklerini de Türkçe bilen kullanıcılara yönelik gerçekleştirmektedirler. Örneğin bu kütüphanelerden Kalk Kütüphanesi çok dilli çocuklara bir arada anadilde kitap okuma fırsatını sunacak bir etkinlik sürdürmektedir. Tam olarak dokuz dilde tek bir kitap çocuklar tarafından kendi dillerinde yüksek sesle okutulmakta, onları dinleyen veliler ve izleyiciler bu okumadan oldukça etkilenmektedir. Böylelikle yabancıların birbirine karşı ön yargıları en aza indirilmekte; çocukların çok kültürlü toplumlara uyumlu yetişmesinin zemini hazırlanmaktadır. Etkinliği yürüten personel mutlaka Almanca dışında Türkçe veya başka bir dil bilmektedir. Kütüphanede bilgisayar oyunlarına ilgi duyan çocuklar için bilinçlendirme eğitimleri de verilmekte ve daha sağlıklı şartlar altında kütüphanecilerin kontrolünde oyun oynamaları sağlanmaktadır. Çocukları ve ailelerini bilgilendirme broşürleri Türkçe olarak da hazırlanmıştır. İnternette veri koruması adı altında hazırlanan kütüphane kitapçıkları da üç farklı dilde erişilebilir durumdadır. Genellikle Türkçe'nin bu diller arasında olmasına özen gösterilmiştir. Kütüphane bünyesindeki gezici kütüphane otobüsü de hayli

aktif bir şekilde çalışmaktadır. Otobüsün duracağı yer ve saatler belirlenmiş kullanıcılar bu konuda bilgilendirilmiştir. Köln Şehir Kütüphanesi bu hizmetleriyle her kültürden kullanıcının rahatlıkla faydalanabildiği iyi bir halk kütüphanesidir.

Stadtbibliothek Nürnberg (Nürnberg Şehir Kütüphanesi)

Güney Almanya'da Bavyera Eyaletine bağlı olan Nürnberg o eyalette München'den (Müni) sonra en çok Türk göçmenin yaşadığı şehirdir. Merkez kütüphane (Zentralbibliothek) dışında sekiz şube kütüphanesi ile hizmet veren kütüphane göçmenlere yönelik özel derme geliştirmektedir. Bu şubeler araştırmanın yoğunlukla yürütüldüğü Villa Leon ve Südpunkt şubeleridir. Bu semtlerde Türk göçmen nüfus yoğunluğu fazladır. Dolayısıyla kütüphanelere gelen Türk göçmeni kullanıcı sayısı da merkez kütüphanedekinden sayıca daha çoktur. Bu iki şube kütüphanesi aynı zamanda Türkiye ve Türkçe ile ilgili yapılan konferans etkinlik ve konserlerin merkezi olarak kullanılmaktadır.

Şehir mimari anlamda eski ve yeni şehir olarak ikiye ayrılmış ve halk kütüphanesi eski şehir kısmında merkezi bir noktada yer almaktadır. Kütüphane binası tarihi bir binanın temel oluşturduğu son derece modern bir yapıya sahiptir. Binanın yarısı eski bir katedralin kalan kısımlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla binanın içine girildiğinde tarihi ve modern havayı aynı anda soluma imkânı bulunabilmektedir. Kütüphane dört kattan oluşmaktadır. Teknik hizmetlerin yürütüldüğü ve uzman kütüphanecilerin bürolarının yer aldığı ek bir bina da mevcuttur. Aslında ana bina ve ek bina belediyeye ait bir eğitim kampüsünde yer almaktadır. Türkiye'de kavram olarak Halk Eğitim Merkezi'ne karşılık gelen halk yüksekokulu da bu kampüste yer almaktadır. Kütüphane ve bu tür eğitim merkezlerinin aynı kampüste bulunma sebebi bu kurumların rahatlıkla koordineli bir şekilde çalışmasını sağlamaktır. Halk Yüksekokulları'nda (Volkshochschule) çeşitli kurslara katılan bireyler kütüphaneye kaynak ihtiyacı doğrultusunda yönlendirilmektedir.

Giriş katın modern yapı kısmında danışma masası ve otomatik ödünç-iade istasyonları yer almaktadır. Resepsiyonda çalışan güler yüzlü kütüphaneciler kullanıcıların sorularını yanıtlamak, yeni üye kaydı yapmak, gecikme cezalarını tahsis etmek, rezerve kitapları kullanıcıya vermek gibi hizmetleri yerine getirmektedir. Otomatik ödünç-iade sistemi kullanıcılar için büyük kolaylık sağlamaktadır. Otomatik sitemde iade edilen bilgi kaynakları her bölüme göre ayrılmış sepetlere geldikten sonra kütüphaneciler tarafından buldukları raflara anında götürülmektedir. Bu sayede kullanıcının kaynaklara ulaşma hızı oldukça yükselmektedir. Kütüphanenin 2012 verilerine göre günlük iade edilen kitap sayısı yaklaşık 5.000 olarak hesaplanmıştır. Giriş katında ayrıca bireysel kitap rezervi için ayrılan raflar, kilimli eşya dolapları, fotokopi makinası, fotokopi makinası için bozuk para otomatik kasası bulunmaktadır⁷ (Kişisel görüşme, 2013).

Birinci katta bulunan öğrenme bölümünde ilköğretim ve lise öğrencileri için okula yardımcı kaynaklar yer almaktadır. Ayrıca Halk Yüksekokullarına giden kursiyerlerin

⁷ Bilgiler Stadtbibliothek Nürnberg'in Türkçe dermeden sorumlu kütüphaneci Susanne Schmeehorst ile 25.09.2013 tarihinde Nürnberg'te yapılan görüşme ile elde edilmiştir.

yararlanabileceği kaynaklar da bu kısımdadır. İnteraktif Öğrenme Merkezi olarak tasarlanan bu bölümde, dileyen herkes gruplar halinde çalışabilir, sunumlar yapabilir, başkalarına bir şeyler öğretebilir. Birinci katın manastıra ait tarihi yapı kısmında kullanıcıların oturup bir şeyler okurken çay kahve içebileceği gazete kafe bulunmaktadır. Buraya varabilmek için ise genel konular bölümünü geçmeniz gerekmektedir. Burada her türlü konuda 14 yaşın üzerinde her insanın ihtiyaç duyabileceği görsel-işitsel veya basılı kaynakları ve süreli yayınları bulabilmek mümkündür. Bu katın restore edilmiş modern kısmında ise okuma salonu, komedi arşivi, resimli kitap arşivi, el yazmaları bölümü, eski Alman Edebiyat ve Dil Bilim Tarihi konularında 6. yüzyıldan kalma kaynakların yer aldığı bölümler bulunmaktadır.

İkinci kat sadece Müzik Kütüphanesi olarak ayrılmıştır. Kuzey Bavyera Eyaleti'nin en büyük müzik kütüphanesidir. Bu özel derme yaklaşık 50.000 kaynak içermektedir ve bunların 21.500 tanesi sadece notadır. Sesli notalar için özel yazıcı ve e-piyano gibi aletler de halkın kullanımına açıktır. Müzisyen veya müzik ile ilgilenen herkesin kullandığı kütüphane diğer kütüphane kullanıcılarının da sesten rahatsız olmaması için özel tasarlanmıştır.

Kütüphanenin üçüncü katı çocuk kütüphanesi ve gençlik kütüphanesi olarak ikiye ayrılmıştır. Çocuk kütüphanesi de diğer bölümler gibi zengin bir dermeye sahip ve çocukların hoşuna gidecek renklerde ve içinde rahatlıkla oynayabilecekleri şekilde tasarlanmıştır. Türk aileler çocuklarıyla birlikte bu kütüphaneyi aktif bir şekilde kullanmaktadırlar. İki dilli çocuk kitapları dermede yer alan nadir eserlerdendir. Bunun dışında doğu ve batı dillerinde çocuk kitapları çok sayıda mevcuttur. Ayrıca kütüphanede haftanın belli günlerinde görsel kitap okuma etkinliği yapılmaktadır. Gençlik kütüphanesinde oyun konsolu bulunmaktadır. Ailesinin izniyle birlikte isteyen gençler belli süre oyun oynayabilmektedir. Gençlerin grup olarak çalışabilecekleri özel bir çalışma odası da bu bölümde yer almaktadır.

Kütüphanede farklı etnik kökene ait çok sayıda personel çalışmaktadır. Dermesinde kültürlerarası izler bulunan kütüphane göçmenlerin en temel uğrak yerlerinden biri olmuştur. Dünyanın önemli gazeteleri basılı ve günlük olarak kütüphaneye alınmaktadır. Kütüphanede bulunan 250.000 bilgi kaynağının içerisinde 2240 Türkçe kaynak yer almaktadır⁸ (Kişisel görüşme, 2013).

Stadtbibliothek Duisburg (Duisburg Şehir Kütüphanesi)

Duisburg Şehir Kütüphanesi için Türkçe kaynaklar barındıran bir halk kütüphanesi demek yetersiz kalır. Çünkü bu kütüphanede “Türkische Bibliothek” (Türkçe Kütüphane) adı altında ayrı bir bölümde Türkiyeli göçmenlere hizmet veren bir yapı bulunmaktadır. Bu bölümün kuruluşu 1974 senesine dayanmaktadır. Duisburg Şehir Merkez Kütüphanesi bünyesinde kurulan Türkçe Kütüphane 40 yıldır Almanlar ve Türkler arasında kültür transferine yardımcı olmaktadır.

Duisburg Şehir Kütüphanesi devlet resmi kütüphanelerinden biri olarak 1960'lardan

⁸ Bilgiler Stadtbibliothek Nürnberg'in Türkçe dermeden sorumlu kütüphaneci Susanne Schmeehorst ile 25.09.2013 tarihinde Nürnberg'te yapılan görüşme ile elde edilmiştir.

itibaren şehre işçi olarak gelen göçmenlere edebiyat, bilim, eğitim ve öğretim ile ilgili materyaller sunmaktadır. Türk Kütüphanesi, Duisburg'daki göçmen halkın toplumsal yapısı zamanla köklü bir değişime uğrasa da bu alanda hizmet sunan önde gelen kütüphaneler arasındadır. Kütüphaneye fiziksel ulaşım oldukça kolaydır. Bina eskidiğinden yeni yapılan binaya geçiş işlemleri devam etmektedir. Dört kattan oluşan kütüphanenin birinci katı Türkçe Kütüphaneye ayrılmıştır. Bu alanda Türkiye kökenli vatandaşlar günlük gazetelerini okumakta, öğrenciler ödevlerini yapmakta, çocuklar kitaplar eşliğinde oyun oynamaktadır. Bu yönüyle kütüphane göçmenlerin gurbetteki yuvaları konumundadır.

Duisburg Şehir Kütüphanesi'nin Türkçe dermesi 18.000 yazılı eser (kitap, ansiklopedi, nota, dergi ve günlük gazeteler), 4.000 görsel-işitsel materyal (edebiyat ve müzik CD'leri, DVD'ler) olmak üzere toplam 22.000 kaynaktan oluşmaktadır.

Türkçe yazılı, görsel-işitsel dermeler ağırlıklı olarak Merkez Kütüphanesi, ilçe kütüphaneleri (Hamborn, Meiderich ve Rheinhausen), iki semt kütüphanesi ve bir de gezici kütüphanede mevcuttur. Türk Kütüphanesi'nde bulunan basılı ve görsel-işitsel kaynaklardan derlenmiş güncel seçkiler aracılığıyla Türkiye ile ilgili kültürel ve toplumsal konularda bilgi edinmek mümkündür. Dermede, Tarih, Edebiyat, Sosyal ve Beşeri Bilimler konuları başlıklarında Roman, Başvuru Kaynakları, Türkçe-Almanca Çocuk Kitapları, CD (müzik ve sesli kitaplar), DVD (Sinema filmleri ve belgeseller) gibi çeşitli türlerde kaynaklara rastlanmaktadır.

Kütüphaneye üyelik ücretleri indirimlerle değişkenlik göstermekle beraber oldukça makul durumdadır. Elektronik kaynaklarda ödünç alma işlemi kaynakların azlığından dolayı sınırlıdır. Kaynakları rezerve edebilme imkânı bulunmaktadır. Kütüphaneden sorumlu Türkçe bilen bir kütüphaneci mevcuttur. Bunun yanında Türk Kütüphanesi'nde bir tane de Türk kütüphaneci stajyer çalıştırılmaktadır.

Sonuç

Almanya'da beş halk kütüphanesindeki gözlemler sonucunda ortaya çıkan verilere göre halk kütüphanesi hizmetlerinde çeşitlilik söz konusudur. Halk kütüphaneleri eyalet sistemi içerisinde yer alan yerel yönetimlere bağlıdır; her eyaletin hizmet politikası sebebiyle verilen hizmetler tek tip değildir. Kütüphane hizmetleri kütüphanenin bulunduğu yörenin kullanıcı profiline göre değişmektedir. Bu durum rekabet yaratmakta ve verilen hizmetlerde bir adım ileriye giderek renkli kütüphanelerin oluşmasına neden olmaktadır.

Çocuk kütüphanelerine ve çocukların kütüphaneleri kullanmasına verilen önem ülkemizle kıyaslandığında üst seviyededir. Çocukların okuma alışkanlıklarının kütüphane yoluyla kazandırılması için verilen hizmetler sürdürülebilir uygulamalardır. Çocuklara uygun kütüphane iç tasarımı tüm halk kütüphanelerinde görülmektedir.

Almanya halk kütüphanelerinde çokkültürlü kütüphane hizmetleri için önemli olan bir takım hizmetler göze çarpmaktadır. Bunlardan en önemlisi dermelerde yabancı dildeki kaynakların sayısıdır. Almanya toplumu göç sebebiyle çok kültürlü bir toluma evrilmiştir. Halk kütüphaneleri bu değişimi takip etmiş ve hizmetlerini bu yönde geliştirmiştir. Adı geçen

halk kütüphanelerinde çalışan Türk kütüphaneciler bunun en somut örneğidir. Ayrıca yalnızca Türkiye göçmenleri için değil Rusya, İtalya, İspanya, Portekiz, Arap ülkeleri, İran, Afganistan göçmenleri için bu göçmenlerin anadillerini konuşan kütüphaneci ihtiyacı düşünülmüştür. Bu kütüphanelerinde yer alan Türkçe materyal sayısı bu kütüphanelerin toplam dermesine oranlandığında ortaya aşağıdaki tablo çıkmaktadır.

(Tablo): Almanya Halk Kütüphanelerindeki Türkçe Bilgi Kaynağı Sayısı

Kütüphaneler	Toplam Derme	Türkçe Bilgi Kaynağı	Oran (%)
Berlin Amerika Gedenkbibliothek	3.500.000	9.239	0,26
Hamburg Zentrale Stadtbibliothek	508.023	3.248	0,63
Köln Zentrale Stadtbibliothek	800.000	2.200	0,27
Duisburg Zentrale Stadtbibliothek	600.000	22.000	3,6
Nürnberg Zentrale Stadtbibliothek	250.000	2.240	0,89

Bu tabloya göre en fazla Türkçe kaynak (22.000) bulduran kütüphane Duisburg Halk Kütüphanesi'dir. Almanya halk kütüphanelerinde bulundurulması gereken Türkçe kaynak sayısı kütüphaneye gelen kullanıcı sayısı, nüfus veya o şehirde yaşayan göçmen sayısına göre belirlenmemektedir. Tabloda yer alan şehirler ve kütüphaneleri nüfus, toplam derme sayısı, kullanıcı sayısı olarak farklılık göstermekte ve Türkçe bilgi kaynağı sayısı ise kendi başına farklı sebeplerden değişkenlik göstermektedir. Bu sebepler arasında Türkçe kaynakların sağlanmasını yapacak Türkçe bilen kütüphanecinin olmaması, yerel yönetimin yabancılara yönelik hizmet politikaları ve toplum yapısının hazır olması gibi sebepler yer almaktadır. Yine de kullanıcıların büyük çoğunluğu kütüphanede anadillerinde kaynak bulma imkânına sahiptir.

Araştırma kapsamında gözlem ve görüşme yöntemi ile elde edilen veriler halk kütüphanesi hizmetleri açısından başvurulacak somut örnekler olarak değerlendirilebilir. Almanya halk kütüphaneleri zengin ve çok kültürlü dermesi, çeşitli yetkinlikteki kütüphanecileri ve her kesimden kullanıcıyı düşünerek geliştirilen hizmetleri ile halk kütüphaneciliğinde örnek gösterilecek bir anlayışa sahiptir.

Kaynakça

- Amerika-Gedenkbibliothek (2014). *Amerika düşünce kütüphanesi*. 22 Aralık 2014 tarihinde <http://www.zlb.de/> adresinden erişildi.
- Bücherhalle Hamburg. Bücherhalle Wilhelmsburg. (2012). Bücherhalle Hamburg, Bücherhalle Wilhelmsburg (Broşür). Hamburg: Yazar.
- Mortan, K. ve Sarfati, M. (2011). *Vatan olan gurbet Almanya'ya işçi göçünün 50. yılı*. Ankara: İş Bankası.
- Seefeldt, J. ve Syre, L. (2007). *Geçmiş ve geleceğe açılan kapı: Almanya'da kütüphaneler*. (3. bs.). (M. Arun, Çev.). Hildesheim: Bibliothek & Information Deutschland s. V. (BID), Georg Olms Verlag.
- Stadtbibliothek Köln. (2014). *Köln şehir kütüphanesi*. 22 Aralık 2014 tarihinde <http://www.>

stadt-koeln.de/leben-in-koeln/stadtbibliothek/ adresinden erişildi.

Stadtbibliothek Nürnberg. (2014). *Nürnberg şehir kütüphanesi*. 22 Aralık 2014 tarihinde <http://www.nuernberg.de/internet/stadtbibliothek/> adresinden erişildi.

Stadtbibliothek Duisburg. (2014). *Duisburg şehir kütüphanesi*. 22 Aralık 2014 tarihinde <http://www.duisburg.de/stadtbib/> adresinden erişildi.

Statistisches Bundesamt. (2014). *Ausländisches Bevölkerung*. 30 Aralık 2014 tarihinde <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Bevoelkerung/MigrationIntegration/AuslaendischeBevolkerung/Tabellen/Bundeslaender.html> adresinden erişildi.